

Saidovo delo o orientalizmu. S povsem drugega zornega kota se je reprezentacij Balkana lotil Rastko Močnik, ki nas je popeljal skozi klasično althusserjansko analizo ideologij (ki jo je v znatni meri modificiral ob uporabi koncepta ničelne družbene institucije) do drugačnega pogleda na nove balkanske nacionalizme. Sledita dva krajša članka dunajskih podiplomskih študentov: zgovorna hermenevtična analiza termina "fundamentalizem" v nemški družboslovni literaturi Wolfganga Seymana in Güntherja Windhagerja kratak opis spreobrnitve Leopolda Weissa v Muhammada Asada. Z nekaterimi vidiki nacionalnih identitet v svetovih, ki jih označuje prilastek po- (post), so se ukvarjali avtorji in avtorice v sklepnem razdelku zbornika. Švedski etnolog Jonas Frykman je s skrbno izbranimi primeri iz sodobnega življenja na Švedskem prikazal neformalne načine vsakdanjega potrjevanja in prisotnosti dediščine in nacionalnih simbolov pri oblikovanju sodobne švedske nacionalne identitete (ter mimogrede odgovoril tudi na vprašanje, zakaj se nam je dogajanje na olimpijskih igrah v Lillehamerju zdelo kot čista pravljica sodobnega pozitivnega odnosa do dediščine). Ameriška kulturna antropologinja Nancy Triolo je raziskovala emigrantsko skupnost šrilanških Tamilov v Palermu in poleg opozoril na nekatere hibridne prvine njihovega vsakdanjega in ritualnega življenja prikazala tudi način reprodukcije neke ogrožene skupnosti, ki je soočena z vojno. Da je trpljenje malih ljudstev tretjega sveta povezano z načini prerazporeditve pokolonialne upravne moči, pa je tako ali tako jasno. Sklepni prispevek sodi med tiste prispevke na Mednarodnih etnoloških poletnih šolah, ki se ne omejujejo le na etnološke pristope in metodologijo, temveč izhajajo iz drugih raziskovalnih polj. Marjeta Doupona, Jef Verschueren in Igor Ž. Žagar so pri analizi (javnega in uradnega oz. državnega) diskurza o bosenskih beguncih med leti 1992 in 1995 izjemno prepričljivo uporabili metode pragmatične lingvistike. Če k besedilom dodamo še uvodno razmišljanje Bojana Baskarja o Sredozemlju, terenskem delu, socialni antropologiji v evropskih regijah in konstrukcijah nacionalnega, dobimo izjemno raznoliko zbirko zelo relevantnih sodobnih besedil o zelo širokem obsegu obravnavanih tem. Poleg kakovostno opravljenega dela vseh sodelavcev in sodelavk tega zbornika je prav raznolikost njegov glavni adut, s katerim si bo naša etnologija še bolj prepričljivo odprla vrata k "univerzalnemu diskurzu".

Rajko Muršič

MARJETA MIKUŽ, RAFFAELLA SGUBIN: SAŠA ŠANTEL. *CIKLUS LJUDSKIH NOŠ: AKVARELI SAŠE ŠANTLA*. - Ljubljana: Slovenski etnografski muzej, 1998, 104 str. + 15 reprodukcij. - (Likovne sledi: iz zbirke Slovenskega etnografskega muzeja; album 1)

Slovenski etnografski muzej se v zadnjih letih ukvarja s povečano založniško dejavnostjo. Plod teh prizadevanj je tudi bogato ilustrirana knjiga, ki je kot prva

izšla v novo zastavljeni seriji "Likovne sledi v zbirkah SEM". V njej so, pod naslovom *Ciklus ljudskih noš*, predstavljeni akvareli Saše Šantla.

Direktorica Slovenskega etnografskega muzeja magistra Inja Smerdel je v uvodu "Prvim likovnim sledem na pot" med drugim poudarila, da je misel o novi knjižni zbirki dozorela lansko leto. Namenjena naj bi bila "s svojo reprezentančno obliko mape z reprodukcijami posameznih likovnih del še posebej ljubiteljem tovrstnih izdaj in ne samo strokovnim bralcem". Delo, ki vsebuje poleg reprodukcij akvarelov Saše Šantla tudi tehtni spremni študiji kustodinje Slovenskega etnografskega muzeja in glavne urednice zbirke mag. Marjete Mikuž in sodelavke Odseka za etnologijo Narodne in študijske knjižnice v Trstu Raffaele Sgubin, je vsekakor uresničilo namen založnika in izdajatelja.

522

V prispevku "Življenje in delo" je glavna urednica zbirke magistra Marjeta Mikuž orisala Šantlovo življenjsko in strokovno pot. Poučimo se, da sta mu bila nadarjenost in veselje do glasbe in slikarstva položena takorekoč že v zibelko, ki mu je stekla 25. marca leta 1883 v Gorici, zakaj oba talenta sta bila prisotna v družini Šantel vsaj že dva rodova nazaj. Ne nazadnje je živel v urejeni in razmeroma dobro situirani meščanski družini. Oče Anton Šantel je bil profesor matematike in fizike, mati Avgusta pa tedaj znana goriška portretistka.

Šantlova umetniška pot je bila dokončno načrtovana leta 1901, ko je dobil štipendijo za študij na Dunajski umetnostni šoli. Vpisal pa se je tudi na filozofsko fakulteto, kjer si je izbral zgodovino umetnosti, estetiko, filozofijo in muzikologijo.

Leta 1903 je bilo na Dunaju ustanovljeno umetniško društvo Vesna, njegov pobudnik in prvi predsednik je bil Šantel. Program društva pa je temeljil na zgovornem geslu: "Iz naroda za narod". Bržkone ga je takšna programska usmeritev, ki se je med drugim zavzemala za predstavitev slovenskih domačijskih kulturnih sestavin (n. pr. pripovedk, pesmi, noše), spremljala tudi kasneje, čeravno je sprva služboval v Kopru in Pazinu in šele od leta 1920 v Ljubljani. Vsaj že v začetku tridesetih let se je lotil proučevanja in upodabljanja ljudske, pretežno ženske noše. Sad njegovih raziskovalnih in umetniških prizadevanj pa je 40 akvarelov noš iz okolice Trsta, Istre, Rezije, Dolenjskega, Bele krajine in od drugod. Slovenski etnografski muzej v Ljubljani hrani večino akvarelov. Za mapo pa sta avtorici odbrali 15 noš in sicer moško nošo iz Barkovelj in 14 ženskih noš iz Sv. Ivana pri Trstu, Barkovelj, Solkana, Renč pri Mirnu, Rezije, Komna na Krasu, Škednja in Tinjana ter Krnice v Istri.

Sgubinova je v svojem prispevku "Ko spregovorijo slikovni viri" upoštevala le "primorske akvarele". Takoj na začetku je povsem upravičeno opozorila, da je treba imeti "pri raziskovanju noš in oblačil do gradiva upodabljajočih virov pazljiv in kritičen odnos, saj se le tako lahko izognemo pastem, ki se skrivajo za nekritičnim sprejemanjem". Glede verodostojnosti akvarelov Saše Šantla pa je omenila, da lahko k njim "pristopimo z večjim zaupanjem". (V svoji doktorski disertaciji Slovenska kmečka noša sem na strani 23 na kratko ovrednotila tudi pomen Šantlovih akvarelov za raziskovanje slovenske kmečke noše. Zato bi se

na tem mestu izognila nadaljnji obravnavi tega vprašanja).

Sgubinova je v svoji študiji, kjer navaja Šantlove upodobitve moške in ženske noše iz tržaške okolice, goriško, rezijansko in istrsko (hrvaško) žensko nošo, upoštevala še številne druge pisne in slikovne vire o noši. Tehtno napisan prispevek pomeni vsekakor veliko obogatitev stroke, ki se ukvarja s slovensko kmečko moško in žensko nošo. Če bo publikacija doživela ponatis, pa bi morda le kazalo dodati slikovnemu gradivu na straneh 51 do 67 tudi slovenske in angleške podnapise.

Saša Šantel je leta 1945 v Ljubljani sklenil svojo življenjsko pot. Poleg navedenih akvarelov in drugih upodobitev je zapustil tudi številne zborovske in druge skladbe. S pričujočo reprezentančno in strokovno zastavljeno publikacijo pa se je Slovenski etnografski muzej vsekakor bogato oddolžil spominu umetnika - raziskovalca.

523

Marija Makarovič

JANEZ BOGATAJ: *SMO KAJ ŠEGAVI? LETO ŠEG IN NAVAD NA SLOVENSKEM*. - Ljubljana: Mladinska knjiga, 1998. - 108 str.

Pri delu z mladimi muzejskimi obiskovalci večkrat nanese pogovor na naše šege in navade. Pri tem vedno znova ugotavljam, da mladi sicer poznajo tiste najbolj znane (božične, pustne, velikonočne), in da se z nekaterimi srečujejo v svojem okolju in družini, vendar mi ostaja nekakšen prizvok, da so zanje stvar preteklosti. Šele, ko jim v kratkem času poskušam razložiti, da šege in navade nastajo tudi danes, da se stare preoblikujejo in spreminjajo, začno dojemati vse bogastvo kulturne dediščine.

Od letošnjega velikonočnega časa pa bom otrokom lahko za spoznavanje naših sedanjih in sodobnih koledarskih šeg in navad ter oblik kulture in načinov vsakdanjega in prazničnega življenja toplo priporočila knjigo dr. Janeza Bogataja z dvoumnim naslovom *Smo kaj šegavi?* in podnaslovom *Leto šeg in navad na Slovenskem*. Namenjena je prav njim, v pomoč pa bo tudi učiteljem pri uvajanju izbirnega predmeta etnologije v devetletno osnovno šolo.

Uvodoma se bralec sooči z razlago nesmiselnega naslova *Kakšne so naše običajne navade*. Ta namerno izbrani izraz in njegovo napačno rabo v vsakdanjem življenju izrabljuje avtor za razjasnitev pojmov običaj, šega, navada, obredje, praznik, ritual, ceremonija. Šege in navade so področje človekove kulture in načina življenja. Spremljajo ga od rojstva do smrti, zato govorimo o šegah in navadah, povezanih s pomembnimi mejniki v človekovem življenju, govorimo o delovnih šegah in navadah ter o najštevilnejših letnih ali koledarskih šegah. Človeka spremljajo dan za dnem in leto za letom, vse življenje. O teh najštevilnejših je govor v knjigi. Predstavljene so po letnih časih, nizajo se v koledarskem zaporedju od pomladi do zime. Vse predstavljene šege in navade so obravnavane dokaj